

Bosbeheer en mountainbiken

Mountainbikers kunnen voor schade en overlast zorgen. Veel bos- en natuurbeheerders worstelen dan ook met de vraag hoe ze hier mee om moeten gaan: sluit ik mijn terreinen af, sta ik de aanleg van een mountainbikeroute toe, hoe voorkom ik dat ze van de paden af gaan etc. In deze brochure wordt een kort beeld geschetst van de aard en ernst van de problemen en worden mogelijke oplossingen aangedragen voor zowel mountainbikers als beheerders.

Uit onderzoek blijkt dat het negatieve beeld dat veel mensen hebben van de schade en overlast door mountainbikers niet helemaal overeen komt met de werkelijkheid. Desalniettemin is er lokaal sprake van sociale conflicten en/of schade, waarbij conflicten verreweg de meeste invloed hebben op de negatieve beeldvorming. Mountainbikers hebben een belangrijke eigen verantwoordelijkheid om zich sociaal en ecologisch verantwoord te gedragen en pro-actief samen te werken met beheerders en andere recreantengroepen. Ook beheerders kunnen maatregelen nemen om schade en overlast door mountainbikers te voorkomen of te verminderen, bijvoorbeeld door voorlichting te geven en lokaal beheersmaatregelen te nemen. De uitdaging is om samen te zoeken naar dié oplossing die het probleem wegneemt en zo min mogelijk beperkingen oplegt voor mountainbikers.

Emoties en vooroordelen

Mountainbiken in bos- en natuurterreinen is een veel bediscussieerd onderwerp. Vreemd genoeg is er in Nederland vrijwel geen objectieve informatie voorhanden. Discussies vinden daarom vaak plaats in een emotionele, weinig zakelijke omgeving en er altijd het gevaar is van stereotypen en vooroordelen. Alleen op basis van kennis en feiten zijn onderbouwde (en gedragen) beleids- en beheersbeslissingen mogelijk en kan goed en snel geanticipeerd worden op schade en overlast.

Gelukkig is er internationaal wel wetenschappelijke informatie voorhanden. Aangevuld met de beschikbare informatie uit eigen land en de ervaringen van terreinbeheerders, is Stichting Probos er in geslaagd om een goed beeld te schetsen van de aard en ernst van de problemen in eigen land. Het volledige onderzoeksrapport van Stichting Probos is te downloaden op www.probos.net of voor 15 euro te bestellen.

Feiten over mountainbikers

De schattingen over het aantal mountainbikers in Nederland lopen uiteen van 60.000 tot 180.000. Ongeveer 20.000 mountainbikers zijn aangesloten bij de Nederlandse Toer Fiets Unie (NTFU) of de Koninklijke Nederlandse Wielers Unie (KNWU), waarvan er zo'n 1.000 regelmatig deelnemen aan wedstrijden. Er worden jaarlijks ongeveer 300 recreatieve toertochten georganiseerd (met name in de winter) en zo'n 20 wedstrijden (maart-september), waarvan 6 in natuurterreinen. De verwachting is dat het mountainbiken niet meer zal groeien. De groep mountainbikers wordt gedomineerd door mannen van alle leeftijden (20-29 jaar 8%, 30-39 jaar 21%, 40-49 jaar 35%, 50-59 jaar 20%) en hebben gemiddeld eenzelfde opleidingsniveau als wandelaars.

Sociale conflicten

De meeste gehoorde klacht over mountainbikers is het sociale conflict met wandelaars en ruiters, vooral als gevolg van de hoge snelheid en het niet tijdig waarschuwen op een acceptabele manier. Dit veroorzaakt een schrikreactie en kan een gevoel van onveiligheid/gevaar opleveren. Ook het kapot rijden van wandelpaden en onvriendelijk/agressief gedrag veroorzaakt irritatie bij andere recreanten. Tevens zijn er mensen die vinden dat

mountainbikers simpelweg niet thuis horen in de natuur en het ongerepte natuurgevoel verpesten.

Nederlandse recreatieonderzoeken geven een gevarieerd beeld van de ernst van het probleem. Uit het ene onderzoek blijkt dat mountainbikers de meeste overlast veroorzaken, in andere gevallen komt mountainbiken pas op de vijfde plaats na bijvoorbeeld loslopende honden, gemotoriseerd verkeer en slecht onderhouden routes. Uit internationale studies blijkt dat er minder problemen zijn met mountainbikers dan men vaak denkt. Belangenorganisaties voor wandelaars en ruiters signaleren dat sociale conflicten incidenteel en lokaal plaatsvinden, maar dat er geen sprake is van structurele grote overlast. Deze organisaties willen graag overleg aangaan met mountainbikers om problemen onderling op te lossen, maar juist ook om de wederzijdse belangen te verkennen en te behartigen.

In de praktijk blijkt het aantal conflicten in de afgelopen jaren te zijn afgenomen. Ook internationaal onderzoek heeft dit uitgewezen. Dit wordt verklaard doordat de verschillende groepen aan elkaar gewend raken en zich beter gedragen.

Het voorkomen van sociale conflicten

De toekomst van het mountainbiken in Nederland is sterk afhankelijk van de houding van mountainbikers. Zij hebben de verantwoordelijkheid om zich natuurvriendelijk en sociaal verantwoord te gedragen. Respect en tolerantie zijn de kernbegrippen. Het is van groot belang dat de communicatie rondom de gedragsregels (zie kader) wordt geïntensiveerd. Uit onderzoek en praktijk blijkt dat de meest effectieve manier om gedragsverandering te bewerkstelligen is als mountainbikers elkaar aanspreken op hun gedrag (zelfregulatie). Ook beheerders, fietsindustrie, dealers e.d. kunnen een belangrijke rol vervullen.

Verder is het voor mountainbikers van groot belang om met een pro-actieve houding samen te werken met terreinbeheerders en andere recreantengroepen. Het is voor mountainbikers verstandig zich daarbij goed te realiseren dat toegang tot bos- en natuurterreinen met een mountainbike geen recht is, maar een privilege verleent door de beheerder. Om betrokkenheid bij het werk van

Gedragsregels mountainbiken

- Fiets alleen daar waar het is toegestaan
- Verstoor geen dieren of vogels en beschadig planten niet
- Fiets in kleine groepjes
- Geef wandelaars en ruiters voorrang
- Waarschuw ze tijdig en vriendelijk en benader ze stapvoets
- Vraag ruiters eventueel of je kunt passeren
- Vermijd drukke locaties en tijden
- Maak geen onnodig lawaai, m.n. in de buurt van paarden
- Geef groepen ruiters en koetsiers de gelegenheid bij elkaar te blijven
- Voorkom onnodig remmen: spaar de ondergrond
- Maak geen onnodig lawaai
- Laat geen afval achter

terreinbeheerders te tonen en hem (kostbaar) werk uit handen te nemen, kunnen mountainbikers overwegen vrijwilligerswerk uit te voeren in terreinen waar zij vaak fietsen. In toenemende mate worden routes beheerd door mountainbikeverenigingen, maar ook als deze er niet zijn is er nuttig werk te verrichten. Dit zal op termijn ten goede komen aan de toegankelijkheid van bos- en natuurterreinen. Ook beheerders hebben profijt van een goede verstandhouding en het uitwisselen van informatie, bijvoorbeeld om schade en overlast terug te dringen en begrip te kweken voor beperkende maatregelen.

Ook beheersmaatregelen kunnen een rol spelen bij het voorkomen of verminderen van sociale conflicten. Zo kunnen snelheidsbeperkende maatregelen genomen worden, zoals paden versmallen, bochten aanleggen of technische obstakels creëren. Ook kunnen gevaarlijke situaties, zoals bijvoorbeeld kruisingen van routes worden aangepakt door het verbeteren van het zicht of het aanleggen van snelheidsbeperkende maatregelen. De uitdaging is om te zoeken naar dié oplossing die het probleem afdoende wegneemt en niet ten koste gaat van de aantrekkelijkheid van de route. Goed onderhoud, het bijhouden van een logboek en het verstrekken van duidelijk informatie aan mountainbikers is cruciaal om aansprakelijkheid te voorkomen, hoewel mountainbikers tot dusverre terreinbeheerders niet aansprakelijk stelden voor ongevallen.

Schade aan paden

In talloze internationale wetenschappelijke studies zijn de effecten van mountainbiken op waterafstroming, vegetatie-invloeden en bodemverdichting vergeleken met wandelen. Wandelen staat immers bekend als een recreatievorm die weinig schade veroorzaakt. Hieruit blijkt dat mountainbikers geen grotere impact hebben dan wandelaars, in tegenstelling tot bijvoorbeeld paarden en bosbouwvoertuigen. Wel hebben alle recreatievormen hun eigen specifieke invloed. Bij mountainbiken treedt schade met name op als paden 'modderig' worden gereden. Soms worden dergelijke paden hierna 'breed' gereden, doordat mountainbikers en andere recreanten om de modderige plekken heen proberen te komen. Ook worden wel bochten afgesneden en kan door slippende wielen

erosie ontstaan op hellingen. Schade treedt dus met name op bij zeer intensieve berijding op mountainbikeroutes en in specifieke situaties, zoals hellingen, bochten en slecht ontwaterde paden.

Gezien het lokale karakter van de problematiek ligt het voor de hand om naar lokale oplossingen te zoeken. Voorlichting is nodig om ongewenst gedrag als gevolg van onwetendheid of onbedachtzaamheid te voorkomen; in andere gevallen zijn beheersmaatregelen zeer effectief. Modderig rijden kan bijvoorbeeld worden aangepakt door de bovenste laag weg te halen, eventueel in combinatie met het aanbrengen van een nieuwe toplaag en het aanbrengen van waterafvoersystemen. Schade door overmatig hard remmen kan worden voorkomen door te zorgen voor voldoende uitloop na een afdaling of het aanleggen van flauwe bochten. Erosie op hellingen kan worden voorkomen door een pad naar de zijkant af te laten wateren (outslope), het bouwen van afwateringsmogelijkheden (Rolling Grade Dips en Knicks) en het aanleggen van S-bochten (Rolling Crown Switchback). Het afsnijden van bochten kan worden voorkomen door robuuste obstakels te plaatsen of de berijdbaarheid van de bocht te verbeteren. Om mountainbikers te concentreren op bepaalde plekken, kan worden overwogen om samen met mountainbikers kunstmatige elementen aan te leggen, zoals smalle balanceerbruggen, wippen, boomstambruggen, drop offs, kuipbochten en boomstammen.

Ecologische schade

Dieren en vogels kunnen sterk wennen aan de aanwezigheid van mensen, met name als deze aanwezigheid voorspelbaar is. Zodra mensen buiten de paden komen is hier geen sprake meer van, waardoor verstoring van dieren en vogels op kan treden. Bovendien kan de vegetatie beschadigd worden of zelfs geheel verdwijnen. Buiten de paden fietsen is echter niet eenvoudig, zeker niet als er sprake is van een dikke strooisellaag of een kruidenvegetatie. Buiten de paden fietsen komt over het algemeen dan ook alleen lokaal en over korte lengtes voor in de volgende situaties: op wildwissels en dunningspaden, in heuvelachtig terrein en op plekken waar technische uitdagingen buiten de paden liggen.

Mountainbikers hebben een belangrijke eigen verantwoordelijkheid om niet buiten de paden te fietsen, maar er zijn voorbeelden uit de praktijk bekend waar beheerders door gerichte voorlichting ook veel hebben bereikt, bijvoorbeeld door het geven van een presentatie voor een mountainbikevereniging of het schrijven van een stukje in het verenigingsblad. Om het ontstaan van 'nieuwe' paden te voorkomen is het belangrijk voor beheerders en mountainbikers om attent te reageren op het ontstaan ervan. Snel ingrijpen door een robuuste afsluiting werkt het beste.

De beschikbare informatie wijst er op dat mountainbikers, zolang ze op de paden blijven, geen grote versturende invloed hebben op dieren en vogels. Een stille, snelle mountainbiker kan een groter verrassingseffect veroorzaken dan een wandelaar en heeft een grotere actieradius, maar aan de andere kant hebben dieren de neiging minder snel te vluchten door de korte verstoringstijd. Reeën blijken in de praktijk bijvoorbeeld pas vaak te vluchten zodra de mountainbiker afstapt. Felgekleurde kleding heeft waarschijnlijk geen enkele invloed op het vluchtgedrag, omdat veel dieren niet of nauwelijks kleuren zien en vooral reageren op beweging en geluid.

Uit een inventarisatie onder Ravon-leden (Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland) blijkt dat mountainbikers geen grote bedreiging vormen voor reptielen. Lokaal kunnen er wel problemen ontstaan, maar die kunnen over het algemeen door lokale beheersmaatregelen afdoende worden verholpen, bijvoorbeeld door in kwetsbare leefgebieden paden af te sluiten of om te leiden. Een afsluiting moet voldoende robuust zijn om te voorkomen dat het obstakel omzeild of weggehaald wordt. Geen half werk dus. Ook is het belangrijk beide zijden van het pad af te sluiten en er voor te zorgen dat de afsluiting geen onlogische padenstructuur tot gevolg heeft. Zoals altijd geldt dat goede communicatie de acceptatie van dergelijke beperkende maatregelen vergroot.

Maatregelenhiërarchie

Bij het zoeken naar oplossingen voor schade en overlast door mountainbikers, is het verstandig om de 'lichtste' beheersmaatregel te nemen die het gewenste effect bereikt. Maatregelen met toenemende restricties voor mountainbikers zijn:

- Zelfregulatie door mountainbikers
- Voorlichting en educatie
- Lokale beheersmaatregelen
- Aanleg van een mountainbikeroute: Het aanleggen van een mountainbikeroute, waarbij het overige gebied toch toegankelijk blijft voor mountainbikers, heeft als voordeel dat in de praktijk het overgrote deel van de mountainbikers geconcentreerd wordt op de route en er voor (lokale) mountainbikers toch mogelijkheden zijn om andere paden te nemen.
- Zoneren in de tijd: Bij zoneren in de tijd worden gebieden gedurende bepaalde tijden in de week afgesloten.
- Volledig afsluiten: Het volledig sluiten van (grote) bos- en natuurterreinen is op de lange termijn vaak geen oplossing. De meeste mountainbikers zien dit als onrechtvaardig en zullen gefrustreerd illegaal gaan fietsen in (kwetsbare) terreinen. Dit tot grote ergernis van de beheerder die merkt dat zijn controlemogelijkheden te gering zijn om het te voorkomen. Bovendien verlegt deze maatregel het probleem naar andere gebieden.

Het aanleggen van een mountainbikeroute

Bij het aanleggen van een mountainbikeroute is het belangrijk te streven naar een duurzame route die weinig onderhoud vergt en interessant is voor mountainbikers. Alleen uitdagende routes houden mountainbikers op de route. De wensen van mountainbikers gaan uit naar onverharde en smalle paden, hellingen, netwerk van routes in plaats van één geïsoleerde route, goede bewegwijzering en makkelijk bereikbare parkeergelegenheid. De meeste bospaden zijn oorspronkelijk aangelegd voor bosexploitatie of wandelen. Dat betekent helaas dat sommige paden niet zondermeer geschikt zijn voor mountainbikers. Om problemen te voorkomen zijn dan vaak aanpassingen nodig, bijvoorbeeld om erosie of sociale conflicten te voorkomen. Creativiteit en een goede samenwerking tussen beheerder en mountainbikers bij de planning, aanleg en het onderhoud is van groot belang voor een goed functionerende route.

Patrick Jansen

Stichting Probos
Postbus 253
6700 AG Wageningen
tel: 0317-466555
fax: 0317-410247
mail: mail@probos.net
website : www.probos.net

Deze brochure is tot stand gekomen met financiële steun en in samenwerking met:

